

The three Ge'ez Manuscripts of the Ancient Book of Enoch

From Ancient Enochic Tradition to James Bruce's Ethiopia, 1770–1773

እቶም ሰለስተ ግዕዝ ኢድጽሒፋት/ብራንናታት ናይ እቲ ጥንታዊ መጽሐፍ ናይ ኣኖክ (ልሙድ ሄኖክ) ካብ እታ ጥንቲ ኣኖካዊ ዛንታ ናብ እታ ኢትዮጵያ ናይ ጀምስ ብሩስ, 1770–1773

I TRE MANOSCRITTI GE'EZ DELL'ANTICO LIBRO DI ENOCH

Dall'antica tradizione enochica all'Etiopia di James Bruce, 1770-1773

(See Enoch/ርእይ ኣኖክ)

Introduction

English

Welcome.

Today I want to tell a story about three Ge'ez manuscripts of the ancient Book of Enoch. This is not simply a story about an old religious book. It is a story about an ancient tradition, Ethiopia, European interest in Enoch, James Bruce, and the manuscripts that eventually travelled from Ethiopia to Europe. And there is one question at the centre of this story:

How did these manuscripts leave Ethiopia, and who knew about it?

መቐድሞ

ተግሪይና

ጽብቡቕምዲኣት.

ሎሚ ኣነ እይልይ ነገረ/ጸወዩ እታ ታሪኽ ናይ ሰለስተ ግዕዝ ኢድጽሒፋት/ብራንናታት ናይ እቲ ጥንታዊ መጽሐፍ ናይ ኣኖክ. ኣይይዘረብን ብቅሉል ናይ እታ ታሪኽ ናይ ሓደ ጥንታዊ ሃይማኖታዊ መጽሐፍ. እያ እታ ታሪኽ ናይ ሓንቲ ብልይቲ/ጥንታዊት ዛንታ, ኢትዮጵያ, ኣውሮጳውያን ሓረጽ-interest (ህርፋን ናይ መኽሰብ) ምእንቲ ኣኖክ, ጀምስ ብሩስ, እውን እቲ ኢድጽሒፍ ዝ ናብ እታ ወድዳእታ ገሹ ካብ ኢትዮጵያ ናብ ኣውሮጳ. እውን ኣልላ ሓንቲ ጥይያቕ ኣብ ማእከል ናይ እዚኣ ታሪኽ: ከመይ ገደፉ እዞም ኢድጽሒፋት/ብራንናታት ኢትዮጵያ, እውን መን ነበረ ይፈልጥ ናይ ናቶም?

Oggi voglio raccontarvi la storia di tre manoscritti in lingua Ge'ez dell'antico Libro di Enoch. Non si tratta semplicemente della storia di un antico libro religioso. È la storia di un'antica tradizione, dell'Etiopia, dell'interesse europeo per Enoch, di James Bruce e dei manoscritti che alla fine giunsero dall'Etiopia in Europa. E al centro di questa storia c'è una domanda: Come fecero questi manoscritti a lasciare l'Etiopia e chi ne era a conoscenza?

1. Who was Enoch? መን ነበረ ኣኖክ (ልሙድ ሄኖክ)?

English

First, who was Enoch? Enoch is a very ancient biblical figure. In Genesis, we are told that Enoch **walked with God**, and that God took him. This short statement created a much larger tradition.

Later Jewish writers told stories about Enoch's heavenly journeys, angels, judgment, astronomy, and divine revelation. These writings became known as Enochic literature

ተግሪይና

ምእንቲ መጀመሪያ, መን ነበረ ኣኖክ (ልሙድ ሄኖክ)? ኣኖክ እዩ ሓደ ኣመና ብሉይ/ጥንታዊ ፊገራ/ሰብ.

ኣብ ኦሪት, ንኣና ኢና ንጉራት ዝ ኣኖክ **ከደ ምስ ኣምላኽ/እግዚአብሔር** እውን ዝ ኣምላኽ ወሰዶ ምስኡ.

እዚኣ ሓጻር ባህሊ ፈጠረት ሓንቲ ኣመና ገፍፋሕ ዛንታ. ኣብ ዓጀብ, ኣብራውያን/ኣይሁዳውያን ጸሐፍቲ ነገሩ ታሪኽት ብዛዕባ እቶም ሰማያዊ መገሻታት ናይ ኣኖክ, መልእኽቲ, ፍርዲታት, ኣስትሮኖምይ, እውን መለኮት ቅልዓት.

እዞም ጽሑፋት ኮኑ ፍሉጣት ከም ኣኖክ ለትተራቱራ/ come letteratura enochica/ (ጽሑፍ ዕይዮታት- written works).

2. Did Enoch himself write the book? ነበረ ወይ እዩ ንቡር ኣኖክ ባዕሉ ናብ ጸሐፊ እቲ መጽሐፍ? È stato Enoch stesso a scrivere il libro?

English

Here we need to be careful. When we say “**Book of Enoch**,” we are not necessarily saying that Enoch himself physically wrote the surviving manuscripts. The ancient writings speak **in the name and voice of Enoch**. This is important. The physical manuscripts were written by later scribes. And what we call 1 Enoch is actually a collection of several ancient Enochic writings, composed at different times. So, we should distinguish: **Enoch as the traditional speaker and source of revelation — and later scribes as the writers of the manuscripts**. [We should distinguish Enoch as the traditional revelatory figure and attributed speaker of the Enochic tradition from the later human authors, compilers, translators, and scribes who composed, assembled, copied, and transmitted the texts that survive today.]

ቲግሪይና

አብዚ ይግብብእና ገበረ ጥንቃቄ. መእስ ንሕና ንብል “መጽሐፍ ናይ ኦኖክ”，ንሕና ኣይኣልሎናን ብግድዲ ንብል ዝ ኣኖክ ባዕሉ ኣልለዎ ጽሑፍ ፊሲካመንተ እቶም ኢድመጽሐፍቲ/ብራንናታት ብጹሓት ክሰዕ ናብ ንሕና. እዞም ብሉያት/ ጥንታውያን መጽሐፍቲ ይዛረቡ **ኣብ እቲ ስም እውን ድሀይ ናይ ኦኖክ**. እዙይ እዩ ቁምነገር/ኢምፖርታንት. እቲ ፒሲካል/ መተርፎል ኢድጽሑፋት/ብራንናታት ነበሩ ጽሑፋት ብ ዓጀብ ጸሐፍቲ. እውን እንኒሆ ዝ ንጽውዖ 1 ኦኖክ እዩ ኣብ ሐቕቂ እክኩብ/ቀውዒ ናይ ፍሉያት ብሉያት-ጥንታውያን ኣኖካዊ ጽሑፋት, ርቱዓት (ኣርራትዕ) ኣብ ፍሉያት ግዝያት.

እምበኣር, ንሕና ይግብብእና ኣለለዩ: ኣኖክ ከም ያታዊ ኦራቶሪ እውን ምናት/ምንጪ ናይ እታ ቅልዓት, እውን እቶም ዓጀብ ጽሑፋት ከም ሰራዒ/ኣውቶሪ ናይ እቶም ኢድጽሑፋት/ብራንናታት.

3. From ancient Jewish tradition to Ge‘ez/ ካብ ብሉይ/ጥንታዊ/ጥንቲ እብራዊ/ኣይሁዳዊ ዛንታ ናብ ግዕዝ

English

The Enochic writings began in the ancient Jewish world. Fragments of Enochic writings were found among the Dead Sea Scrolls. This proves that Enochic literature was circulating many centuries before James Bruce ever entered Ethiopia. Over time, the Enochic tradition was transmitted into **Ge‘ez**, the classical language of Ethiopia. Ethiopia therefore became the place where the complete Ge‘ez Enoch tradition was preserved. And this is the beginning of our Ethiopian story.

ቲግሪይና

እቶም ኣኖካዊ ጽሑፋት ጀምሞሩ ኣብ እቲ ብሉይ/ጥንታዊ/ጥንቲ **እብራዊ/ኣይሁዳዊ ዓለም**.

ስብርባራት ናይ ኣኖካዊ ጽሑፋት ነበሩ ርኽባት መንጎ እቲ ምዑት ባሕሪ ጥቕላላት ናይ ብራንና.

እዙይ ኣረድድእ/ይገልጽ ዝ እታ ኣኖካዊት ለትተራቱራ ነበረት ሺርኮላሪ/circolare ብዙሓት ሰኮሊ/ሰንሹሪ ቅድሚ ጀምስ ብሩስ ኣቕምመጦ ኣእጋር ኣብ ኢትዮጵያ. ኣብ እቲ ዑደት (n act pl ዑደታት) ናይ እቲ ጊዜ, እታ ኣኖካዊት ዛንታ ነበረት ትሓልፍ ኣብ ግዕዝ, እታ ክላስኪካል ቋንቋ/ልሳን ናይ ኢትዮጵያ. ኢትዮጵያ ኮነት እምበኣር እቲ ስፍራ ኣብ ኣየን እታ ምልእቲ ኣኒካዊ ዛንታ ኣብ ግዕዝ ነበረት ዕጽርቲ. እውን እዙይ እዩ እቲ ፍልልም ናይ እታ ናትና ኢትዮጵያውያን ታሪኽ.

4. What does Enoch teach? እንታይ ነገር ኣኖክ ይምህር?

English

It teaches about heavenly journeys and divine revelations. It describes angels and the Watchers, including their rebellion and fall. It tells of the Watchers’ descent to Earth, their union with human women, and the birth of their offspring, associated with the Nephilim and giants. It describes the corruption that followed and the coming judgment of the fallen Watchers, the giants, and the wicked. It also discusses righteousness and evil, divine judgment, the heavenly world, the future, and the final triumph of righteousness. In addition, Enoch contains an astronomical tradition explaining the movements of the sun, moon, and stars, as well as the calendar.

The central idea is powerful:

Enoch is presented as someone who receives knowledge from heaven and brings that knowledge to humanity.

ቲግሪይና

እቲ መጽሐፍ ናይ ኣኖክ ይጸውይ/ይነግር/ይትርገኽ ብዛዕባ ሰማያዊ መገሻታት እውን መለኮታውያን ቅልዓታት (ቀልዕ).

ይነግር/ይጸውይ/ይትትርገኽ ናይ እቶም መላእኽቲ እውን እቶም ሐልለውቲ/ተዐዝዘብቲ, ብሐሰብ ምስ እታ ናቶም

ክድዓት/ዕሎት/ሽፍትንነት እውን ውድቀት. ጽዋ ናይ እታ ቊልቊላት/ድርገት ናይ እቶም ሐልለውቲ ልዕሊ እታ ምድሪ, ናይ እታ ናቶም

ሕብረት ምስ ሰብ ኣንስቲ እውን ናይ እታ ልደት ናይ እታ ናቶም ኣፍፍስሪንግ/ዓሌት, ትውልዲ, ደቅቂ, ዘፈር, ሕብርቲ ናብ እቶም

ነፈሊም/Nephilim እውን ናብ እቶም ጂጋንቲ/ Giganti. ይነግር/ይጸውይ/ይትትርገኽ እታ ሕብላት (ሐበላ) ዝ ሰበሰበት እውን እቲ

መወድዳኝታ ፍርዲ ናይ እቶም ውዲቻት ሐልለውቲ፣ ናይ እቶም ጂጋንቲ እውን ናይ እቶም ክፉኣት. ከዓ ይዋጃዕ (ተዋጅዐ) ናይ ፍትሒ እውን ክፉኣ፣ ናይ እቲ መለኮታዊ ፍርዲ፣ ናይ እቲ ሰማያዊ ዓለም፣ ናይ እቲ ስርቂ እውን ናይ እቲ ስዕረት/ድል መወድዳኝታ/ፊናለ ናይ እታ ፍትሒ. ኣብ ተውስሳኽ፣ እቲ መጽሐፍ ናይ ኣኖክ ይሕዝ ሓንቲ ኣስትሮኖሚካል ዛንታ ዝ ትትርጉም እቶም ሞሺመንቲ ናይ እታ ጸሐይ፣ ናይ እታ ወርሒ እውን ናይ እቶም ኮዋኸብቲ፣ እውን ከዓ ናይ ኣውድ-ኣዋርሕ/ካለንደር. እታ ማእከል ሓሳብ/ኢደያ/ idea እያ ከእሊ/ፖተንተ potente/ብርታዕቲ/ሓይያል:

ኣኖክ እዩ ቅሩብ (ቀረብ-ኣቕረብ)/ፕረሰንታቶ presentato ከም እቲ ዝ ይቅብበል እታ ፍልጠት/ሌላ ካብ እቲ ሰማይ እውን እታ ምሕላፍ ናብ እታ ሰብንነት (ሰብ)/ኡማኒታ.

For a clean chronological presentation, use: ምእንቲ ሓንቲ ጽርይቲ ክሮኖሎጂካል ኣቕርቦ/ፕረሰንታይዝዮን፣ ልሙድ:

1. Angels/ መለእኸቲ
2. Watchers/ሐልለውቲ/ተወዝዝብቲ — a group of angels assigned to watch over humanity
3. Fallen Watchers ውዲቻት ሐልለውቲ-ተወዝዝብቲ/ Fallen Angels/ውዲቻት መለእኸቲ — Watchers who rebelled and descended to Earth ሐልለውቲ-ተወዝዝብቲ ዝ ሸፍፈቱ እውን ውርዳት ናብ መሬት
4. Human Women/ሰብ ሰበይቲ — the fallen Watchers took human wives/ እቶም ውዲቻት ሐልለውቲ ወሰዱ ሰብኣውያን ኣንስቲ (ሐማታት)
5. Offspring/ኣፍፍስፕሪንግ/ዓሌት, ትውልዲ, ደቅቂ, ዘፈር — the resulting children/እቲ ምፍራይ ቈላዑ
6. Nephilim / Giants/ ነፊሊም/ ጂጋንቲ - Nefilim / Giganti — the offspring are described as giants in 1 Enoch / እቶም ዓሌት, ትውልዲ, ደቅቂ እቶም ንጉራት ከም ጂጋንቲ ኣብ 1 ኣኖክ
7. Judgment/ፍርዲ — the fallen Watchers and giants are condemned

So, your sequence should be:

Angels → Watchers → Fallen Watchers → Human Women → Offspring → Nephilim/ Giants

→ Judgment

መለእኸቲ → ሐልለውቲ/ተወዝዝብቲ → ውዲቻት ሐልለውቲ/ተወዝዝብቲ → ሰብ ሰበይቲ → ኣፍፍስፕሪንግ/ደቅቂ

→ ነፊሊም/ጂጋንቲ → ፍርዲ

Angels:	Watchers:	Fallen Watchers:	Human woman:	Offspring – Nephilim/Giants:	Judgment
Angels: Heavenly beings created by God	Angels who watched over humanity.	Some Watchers disobey God and descend to Earth.	They take human women as wives.	They have offspring who are Nephilim (giants).	God judges the Fallen Watchers and their evil.

መለእኸቲ ♦ ሰማያዊ ነበረ/ ህልላው ፍጡር ብ ኣምላኽ.	ሐልለውቲ/ተወዝዝብቲ ♦ መለእኸቲ ዝ ነበሩ ይሕልው ልዕሊ እታ ሰብእንነት.	ውዲቻት ሐልለውቲ ♦ ገለ ሐልለውቲ ከድዑ ኣምላኽ እውን ወረዱ ናብ ምድረ.	ሰብኣውያን ኣንስቲ ♦ ንስሳቶም ወሰዱ ከም ኣንስቲ ሰብኣውያን ሐማታት	ኣፍፍስፕሪንግ/ዓሌት, ትውልዲ, ደቅቂ, ♦ ወለዱ ኣፍፍስፕሪንግ / ዓሌት ዝ እዮም ነፊሊም (ጂጋንቲ)	ፍርዲ ♦ ኣምላኽ ይፈርድ እቶም ውዲቻት ሐልለውቲ እውን እቲ ናቶም ክፍኣ- ታት
---	--	---	--	--	--

5. Why did Europeans want Enoch? ንምንታይ እቶም ኣውሮጳውያን ነበሩ ይደልዩ ኣኖክ?

English

Now we come to an important part of the story.

For centuries, European scholars knew that Ethiopia possessed ancient religious writings that had disappeared from much of Europe.

They especially wanted the Ethiopian Book of Enoch.

In the seventeenth century, the French scholar and diplomat **Wansleben** was sent toward Ethiopia, with instructions connected to acquiring books, including Enoch.

His mission failed.

The search for Enoch therefore existed in Europe long before James Bruce.

ቲግሪይና

እንኒሆ ብጹሓት ናብ ሐንቲ ቁምነገር ወገን/ክፍሊ ናይ እታ ታሪኽ.

ምእንቲ ሰኮሊ/ secolì, እቶም ስኮላርስ ፈሊጦም ዝ እታ ኢትዮጵያ ነቢራ ተጥርይ (አጥረዩ) ብሉያት/ጥንታውያን ሃይማኖታውያን ጽሑፋት ጥፋኣት ካብ ዓቢይ ወገን ናይ አውሮጳ.

አብ ፍሉይ/ፓርቲኮላሪ, ነበሩ ሀረርይብሉ እቲ ኢትዮጵያዊ መጽሐፍ ናይ አኖክ.

አብ እቲ XVII ሰኮሎ/secolo, እቲ ፈረንሳዊ ስኮላር እውን ዲፕሎማት **Wansleben** ነበረ ልኡኽ አብ ኢትዮጵያ ምስ እቲ መዝዚ ናይ ረኽበ/ገዝአ/ዕድደገ መጽሐፍቲ, መንጎ እዚአም እቲ መጽሐፍ ናይ አኖክ.

እታ ናቱ ልኡኽ ከሰረት.

እታ እልለሻ/ምንዳይ ናይ እቲ መጽሐፍ ናይ አኖክ, እምበኣር, ነበረ ህልው አብ አውሮጳ ቀደም ናይ ጀምስ ብሩስ.

6. James Bruce arrives/ ጀምስ ብሩስ ይበጽሕ/በርደግይብል

English

Then came James Bruce. Bruce entered Ethiopia in the eighteenth century.

He travelled through regions including Gondar and Tigre, and gained access to Ethiopian political and religious circles.

He became interested in Ethiopian manuscripts.

Among the manuscripts associated with his stay was the Book of Enoch.

This is where the story becomes controversial.

ቲግሪይና

ሻዑ መጽ/በርደግበል ጀምስ ብሩስ. ብሩስ አተወ ኢትዮጵያ አብ እቲ መብበለ 18 ሰኮሎ/ሰንሹራ.

ንስሱ ገዢ ብ ረግዮኒ/ሀገራት ከም ጎንደር እውን ቲግራይ, እውን ረኽበ መእተዊ ናብ እቶም ኢትዮጵያውያን ፖለቲካል እውን ሃይማኖታት ናብራት.

ንስሱ ነበረ ግድዱስ ናብ እቶም ኢትዮጵያውያን ኢድጽሑፋት/ብራንናታት.

መንጎ እቶም ኢድጽሑፋት ሕቡር ምስ ናቱ መውዕዕሊ (ወዕዕሊ) ነበረ እቲ መጽሐፍ አኖክ.

አብ እዚ እዩ አበይ እታ ታሪኽ ተከውን ክርክር/ኮንትሮቨርሳ/controversa.

7. The three manuscripts/እቶም ሰለስተ ኢድጽሑፋት/ ብራንናታት

English

Bruce's own account became the foundation for the famous story of **three copies of Enoch**.

One went to Paris. One went to the Bodleian Library at Oxford. And one remained with Bruce.

But modern manuscript research has made the story more complicated.

There were additional Enoch manuscripts associated with Bruce's copying and collecting activities.

Therefore, we should not simply say:

"Bruce found three copies and took them."

We need to ask:

Which manuscripts were already in Ethiopia? Which were copied for Bruce? Who copied them?

Who paid for them? And who authorized their removal?

ቲግሪይና

እቲ ጽዋ/ዛንታ ናይ ብሩስ ባዕሉ ኮነ እታ መሰረት ምእንቲ እታ ስምይቲ/ፋሞሳ ታሪኽ ናይ እተን ሰለስተ ጽምዲታት/ኮፔ ናይ እቲ መጽሐፍ ናይ አኖክ.

ሐደ ከደ ናብ ፓሪስ. ሐደ ከደ ናብ እቲ Bodleian ላይብረር/መጽሐፍቲቤት ናይ ኦክስፎርድ. እውን ሐደ ተረፈፈ ምስ ብሩስ.

ግን ዘመናዊ ኢድጽሑፍ እለሻ/ምንዳይ አልለዎ ግቡር እታ ታሪኽ ብዙሕ ጸገም.

ንምንታይ ነቢሮም ካልኣት ወይ ተወስሰኸቲ ኢድጽሑፋት ናይ እቲ መጽሐፍ ናይ አኖክ ሕቡራት ናብ እታ ውራይ/ነገር ናይ ምቕዳሕ/ኮፕያቱራ እውን ምእክካብ.

እምበኣርክስ, ንሕና ኣይይግብብኣናን ብቅሉል በለ:

"ብሩስ ረኽበ ሰለስተ ጽምድታት/ኮፔ እውን ወሰዶም."

ይግብብኣና ለምመነ/ጠይቶ:

አየኖት ኢድጽሑፋት ነበሩ አብ ኢትዮጵያ? አየኖት ነበሩ ቅዱሳን/ኮፒያቲ ምእንቲ ብሩስ? መን አድቀሎም/ቀድሞ? መን ዐደየ/ከፈለ ምእንቲ ንስሶም? እውን መን አፍቀደ/አሰልጠነ እታ ምርሓቅ?

8. Ras Mika'el Şehul and those in power/ ራእሲ ሚካኤል ስሑል እውን እዞም አብ አክሌ/ስልጣን English

There is another question. Bruce did not operate in Ethiopia alone. He had relationships with powerful Ethiopian figures, including **Ras Mika'el Şehul**.

Historical evidence shows that Mika'el Şehul was involved in transactions and the movement of Ethiopian manuscripts and documents.

But we must distinguish what is documented from what is suspected.

If we say that someone knowingly authorized the removal of Enoch, we need evidence.

The question is therefore not simply:

"Did Bruce take Enoch?"

The deeper question is:

"Who knew, who helped, who authorized, and who benefited?"

ቲግሪይና

አልላ ሐንቲ ካልእ ጥይያቕ. ብሩስ አይሰርሐን በይኑ አብ ኢትዮጵያ.

ንስሱ እልሎው ዝምድናታት ምስ ከእሊታት ኢትዮጵያን ፈገርስ/መልክዓት, መንጎ አየኖት ራእሲ ሚካኤል ስሑል.

ታሪኻውያን ፈተነታት/ፕሮቨ አረድድኦ/ይገልጻ ዝ ሚካኤል ስሑል ነቢሩ ጥቕሉል አብ ነገራት/ ስምምምዓት እውን አብ እቲ ሞሺመንቶ ናይ ኢድጽሑፋት/ብራንናታት እውን ኢትዮጵያን ዶኩመንቲ.

ግን ንሕና ይግብብአና አለለዩ ካብ እንታይ እዩ ጥርጡር (ጠርጠረ).

እንተ ንሕና ንብል ዝ ሓድሐደ አልለዎ ስልልጡን ብፍሉጥ እቲ ምርሓቅ/ሪሞቭል ናይ አኖክ, ንሕና አልሎና ግድዲ ናይ ፈተነ/ፕሮቨ.

እታ ጥይያቕ, እምበኣር, አይኮነትን ብቅሉል:

"ብሩስ ወሲዱ አኖክ?"

እታ ጥይያቕ ብዙሕ ዕሙቕቲ እያ:

"መን ነበረ ይፈልጥ, መን ሐግገዞ, መን አሰልጠነ/አፍቀደ እውን መን ረኽበ ጥቅሚ?"

9. From Ethiopia to Europe/ካብ ኢትዮጵያ ናብ አውሮጳ

English

When Bruce returned to Europe, the manuscripts entered a very different world.

Enoch manuscripts associated with Bruce reached important European collections.

Paris. Oxford. Rome. These were not ordinary books. Europe had been searching for the Ethiopian Enoch for generations. Now copies of the complete Ge'ez tradition had arrived.

This changed European knowledge of Enoch.

ቲግሪይና

መእስ ብሩስ ተመልሶ ናብ አውሮጳ, እቶም ኢድጽሑፋት አተዉ አብ ሓደ ድፍፍን ፍሉይ ዓለም.

አኖክ ኢድጽሑፋት ሕቡራት ምስ ብሩስ አርከቡ ቁነገር አውሮፓውያን ኮልለክሽን.

ፓሪስ. ኦክስፎርድ. ሮማ.

እዚአም አይነበሩን ኦርዲናሪ/ሙዳት መጽሐፍቲ.

አውሮጳ ነበረት ናብ እታ ምንዳይ ምእንቲ እቲ ኢትዮጵያዊ አኖክ ምእንቲ ትውልድዲታት.

ሕዚ ኮፔ/ጽምድታት ናይ ተማም ግዕዝ ዛንታ በርደግቢሎም.

ማለት አልለዎም ልውውጥ እታ አውሮፓዊት ፍልጠት ናይ አኖክ.

10. But did Ethiopia lose Enoch? ግን ኢትዮጵያ አልለዎ ጥፋእ አኖክ? Ma l'Ethiopia ha perso Enoch? English

Here we must make another important distinction.

Bruce did not remove every Enoch manuscript from Ethiopia.

Other Ge'ez manuscripts of Enoch existed and continued to circulate in Ethiopia.

Some were copied much later.

Some are recorded in Ethiopian churches and scholarly collections.

Therefore, the history is not:

Ethiopia had Enoch → Bruce took Enoch → Ethiopia had no Enoch.

The real history is more complicated.

Ethiopia preserved an Enoch tradition, while some important manuscripts travelled to Europe.

And that raises another question:

What happened to the manuscripts that remained?

ቲግሪይና

አብዚ ንሕና ይግብብኣና ገበረ ሐንቲ ካልእ ቁምነገር ሌላ/ዲስቲንክሽን.

ብሩስ አይወሰደን ኩልሎም እቶም ኢድጽሑፋት ናይ አኖክ ካብ እታ ኢትዮጵያ.

ካልኣት ግዕዝ ኢድጽሑፋት/ብራንናታት ናይ አኖክ ነቢሮም ህልላዎት እውን ነበሩ ይቅጽጽሉ ናብ ሺርኮላረ/circolare አብ ኢትዮጵያ.

ገለ ነበሩ ቅዱሳት/ኮፕያት ብዙሕ ድሓር.

ገለ እዮም ዕቕራት አብ እተን ክርስቲያንቤታት እውን አብ እተን እክኩባት ናይ እቶም ምሁርተይናታት.

እምበኣር, እታ ታሪኽ አይእያን:

ኢትዮጵያ እልላው አኖክ/ Ethiopia had Enoch → ብሩስ ግዙእ አኖክ → ኢትዮጵያ እይእልላውን አኖክ/had no Enoch.

እታ ኡነት/ሐቅቂ እያ ብዙሕ ትትዕቲ/ሕዝብቲ/ኮምፕሊካትድ.

ኢትዮጵያ አልለዋ ዕቕር እታ አኖክ ዛንታ, እንክ ገለ/ሐድሐድ ቁምነገራት ኢድጽሑፋት ከይዶም ናብ አውሮጳ.

እውን እዙይ የተንስእ ሐንቲ ካልእ ጥይያቸ:

እንታይ ኮነ ናብ እቶም ኢድጽሑፋት ዝተረፈ?

11. The question we are left with/ እታ ጥይያቸ ዝትተርፈና እያ

English

So, what should we conclude? We know that Enoch is an ancient tradition.

We know that the complete Enochic tradition survived especially well in Ge‘ez.

We know that Europeans had a strong interest in obtaining it before Bruce.

We know that Bruce obtained and carried Enoch manuscripts from Ethiopia.

We know that several of these manuscripts eventually entered European collections.

But we must still ask:

How exactly were they obtained? Who authorized their copying?

Who authorized their removal? And what role did Ethiopian political and religious authorities play? These questions deserve evidence—not assumptions.

ቲግሪይና

እምበኣር, እንታይ ይግብብኣና ይምደመ?

ንሕና ንፈልጥ ዝእታ አኖክ እያ ሐንቲ ብልይቲ/ጥንታዊት ዛንታ.

ንሕና ንፈልጥ ዝእታ ፍጽጽምቲ አኖካዊት ዛንታ ዕቕርቲ ብፍልላይ ጽብቡቕ አብ ግዕዝ.

ንሕና ንፈልጥ ዝእቶም አውራጃውያን እልላው ሐደ ብርቱዕ ሐረጻ አብ ምርካብ ቀደም ናይ ብሩስ.

ንሕና ንፈልጥ ዝብሩስ ረኽቦ እውን ጸወረ/ተሰክከመ አኖክ ኢድጽሑፋት ካብ ኢትዮጵያ.

ንሕና ንፈልጥ ዝሓይዶሎ ናይ እዚአም ኢድጽሑፋት/ብራንናታት አቲዖም ናብ ገበረ ወገን ናይ አውሮጳውያን ኮልለዝዮኒ/እክኩባት.

ግን ይግብብኣና ገና ጠይየቕ/ለምመን:

ከመይ ብልክክዕ ነበሩ ርኽባት?

መን አፍቀደ ናቶም ምቕዳሕ/ምድቃል/ኮፕያ?

መን አፍቀደ ናቶም ምርሓቕ?

እውን እንታይ ጊደ እቶም ኢትዮጵውያን ፖሊቲሻን እውን ሃይማኖታውያን ተጻውቱ?

እዚአን ጥይያቸታት ይግብብኣን ፈተነ/ፕሮቨ — አይኮነን assumptions/እምነታት.

Closing-ምዕጻው

English

The story of Enoch is therefore much older than James Bruce.

Bruce did not create the Book of Enoch. He entered a story that had already lasted for many centuries.

But his journey changed the history of the Ethiopian manuscripts in Europe.

And perhaps the most important question is not simply:

“Where did the manuscripts go?”

It is: **“How did they leave Ethiopia—and what did the people of that time know about it?”**

That is the history we must continue to investigate.

ቲግሪይና

እታ ታሪኽ ናይ አኖክ እያ እምበኣር ብዙሕ ብልይቲ/ጥንታዊት እንካብ ብሩስ.

ብሩር አይፈጠረን እቲ መጽሐፍ ናይ አኖክ. ንስቡ አተወ ናብ ሐንቲ ታሪኽ ዝ ነበረት ትገብር ድሮ ብተሓት ሰኮሊ/ሰንልኹሪታት. ግን እቲ ናቱ መገሻ ለውዊጡ እታ ታሪኽ ናይ እቶም ኢትዮጵውያን ኢድጽሑፋት/ብርራናታት አብ አውሮጳ. እውን ምናልባት እታ ጥይቕ ብተሕ ቁምነገር አይኮነትን ብቅሉል:

"አበይ/ናበይ ከይዶም እቶም ኢድጽሑፋት/ብርራናታት?"

እታ ጥይቕ እያ: "ከመይ አልለዎም ግዱፍ እታ ኢትዮጵያ እውን እንታይ ነበረ ይፈልጥ እቲ ሕዝቢ ናይ እቲ ሻዑ?"

እዚአ እያ እታ ታሪኽ ዝ ይግብብአና ኢንዱስትሪ/መርመረ/ሀሰውሰውበለ.

End

Address:

Eyob Ghebreziabhier

Mühlematt 6

6020 Emmenbrücke

Tel. 041 534 0039

Mobile: 079 1222 865

eyobright@bluewin.ch

Website: Sewwit.org

16.09.2026